

УДК:392.(043.3)

ИСКАК РАЗЗАКОВДУН КЫРГЫЗСТАНДЫН ӨНҮГҮШҮНӨ
КОШКОН САЛЫМЫ

*Айталиева Т.К. – ф.и.к., доцент,
aitalieva.75@mail.ru,
Талас мамлекеттик университети*

Аннотация: Кыргыз элинин билимдүү, акылман уулу И. Раззаков жаш кезинде эле өзүнүн зиректиги, зээндүүлүгү, мээнеткечтиги менен кубуларынын арасында айрымаланып турган. Ал өзүнүн билимин, акылын кыргыз элинин өнүгүшүнө жумшаган. Кыргызстанды социалдык-экономикалык жагынан өнүктүрүүдө көрөгөчтүк менен иш жүргүзгөн. Ал Кыргыз ССРинин КП БКсынын биринчи секретары болуп иштеп турганда Кыргызстан көп тармактуу индустриялуу мамлекетке айланып, илим, билим, маданият жактан өнүккөн.

Ачык сөздөр: Жетекчи, адамгерчиликтүүлүк, тазалык, эмгекчилдик, чынчылдык, акыл-мандык, чечендик, уюштуруучулук, экономика, илим, билим берүү, маданият.

ВКЛАД ИСКАКА РАЗЗАКОВА В РАЗВИТИЕ КЫРГЫЗСТАНА

*Айталиева Т. К. к.ф.н., доцент,
aitalieva.75@mail.ru,
Таласский государственный университет*

Аннотация: Образованный и мудрый сын кыргызского народа И. Раззаков с юнных лет отличался среди своих друзей своей проницательностью, способностью и трудолюбивостью. Он использовал свое знание и мудрость для блага кыргызского народа. Также, он вел дальновидную работу по развитию социально-экономического благосостояния Кыргызстана. Когда он был первым секретарем ЦК Компартии Кыргызской ССР, республика под его руководством превратилась в много отраслевую индустриальную страну с развитой экономикой, наукой, образованием и культурой.

Ключевые слова: Руководитель, человечность, чистота, трудолюбивость, честность, ум, красноречивость, организаторство, экономика, наука, образование, культура

CONTRIBUTION OF ISKAK RAZZAKOV TO THE DEVELOPMENT OF
KYRGYZSTAN

*T.K.Aitalieva, aitalieva.75@mail.ru,
PhD in Philology, Associate Professor
Talas State University*

Abstract: The educated and wise son of the Kyrgyz people I. Razzakov from a young age was distinguished among his friends by his insight, ability and hard work. He used his knowledge and wisdom for the benefit of the Kyrgyz people. He also carried out far-sighted work on the development of the socio-economic well-being of Kyrgyzstan. When he was the first secretary of the Central Committee of the Communist Party of the Kyrgyz SSR, the republic under his leadership turned into a multi-sectoral industrial country with a developed economy, science, education and culture.

Key words: *Leader, humanity, purity, diligence, honesty, intelligence, eloquence, organization, economics, science, education, culture*

“Адам жакшы болордон илгери,
ал жакшы инсан болууга тийиш...”
(И.Раззаков)

Искак Раззаков 1910-жылы 25-октябрда Лейлек районунда кенчинин үй-бүлөсүндө туулган. Искактын атасы Берк уулу Раззаков, энеси Сейит кызы Жамийла аттуу адамдар болгон.

Ата-энесинен эрте ажыраган И.Раззаков Ходжент шаарында, андан кийин Ташкенттеги интернатта тарбияланган. Искак Раззаковдун өмүр жолуна токтоло турган болсок, 9 жашынан 13 жашына чейин Ходженттеги (Ленинабад) балдар үйүндө тарбияланган. 13 жашында Ташкенттеги №8 “Наума” атындагы балдар үйүнө мектепке окууга жиберилген. 15 жашында Ташкенттеги Сталин атындагы педагогикалык техникумда билим алат. Техникумда окуп жүргөндө окуу жайдын журналдарында редколлегия мүчөсү, редактору да болуп иш алып барат. 17 жашында комсомолдун Ош кантонундагы Боксо Исфана волостунда уюштуруучу болуп иштеген. 1929-жылы педагогикалык техникумда “эң жакшы” деген баа менен аяктап, окуу жайында коом таануу мугалими болуп иштеп баштаган. 1930-жылы Ташкенттеги окуу жай Самаркандга көчкөндүгүнө байланыштуу Самаркандга барып ишин уланткан.

20-21 жашында ЛКЖСнын БКсынын балдар кыймылынын Самарканддагы филиалынын башчысы болуп иштеген. 1931-1936-жылдары Москвада СССРдин пландоо институтунда окуган. 1931-жылы мрлк жолдошу Рауза Ибрагимова менен баш кошот. 1936-жылы Ташкентте өзбек СССР мамлекеттик планынын отун группасынын башчысы, 1938-1939-жылдары Ферганада областык пландоо комиссиясынын төрагасы болуп иштейт. 1939-жылы Өзбек ССР мамлекеттик пландоо комиссиясынын төрагасынын орун басары, андан кийин бир жыл Өзбек ССРинин Мамлекеттик пландоо комитетинин председатели, 1940-жылы Өзбек ССРинин Эл Комиссарлар Советинин председателинин орун басары, 1941-1944-жылдары Өзбек ССРинин эл агартуу Комиссариатынын эл комиссары. Ошол эле мезгилде Өзбек ССР Эл Комиссарлар Советинин төрагасынын орун басары. 1944-1945-жылдары Өзбекстандын компартиясынын борбордук комитетинин пропаганда боюнча катчысы жана бюро мүчөсү. 1945-50-жылдары Кыргыз ССРинин Эл Комиссарлар Советинин төрагасы. 1950-1961-жылдары Кыргызстан Компартиясынын БК 1-секретары. 1961-1965-жылдары Москвада СССРдин экономикалык Советинин тамак-аш бөлүмүнүн башчысы. 1965-1967-жылдары СССРдин Мамлекеттик пландоо бөлүмүнүн башчысы. 1967-жылы –Союздук маанидеги персоналдык пенсияга чыккан. 1979-жылдын 18-мартында Москва шаарында дүйнөдөн кайткан. Сөөгү Кузнецово көрүстөнүндө коюлган. 2000-жылы 2-июнунда И.Раззаковдун сөөгү Москвадан алынып келинип, Кыргызстанга коюлган. 2010-жылдын 29-декабрында И.Раззаковго “Кыргыз Республикасынын баатыры” наамы ыйгарылган.

КР эмгек сиңирген мугалими, п.и.к. Г.Мадаминов агай быйылкы жылы өзүнүн 20-30 жыл аралыгында И.Раззаковдун эмгектерин, съезд, жыйындарда сүйлөгөн сөздөрүн, архивдерди, тарыхый документтерди, замандаштарынын эскерүүлөрүн окуп чыгып, жыйынтыгында “Искак Раззаковдун инсандык жетекчилик өзгөчөлүктөрү” аттуу эмгегин жарыкка чыгарды. Г.Мадаминов өз эмгегинде И.Раззаковдун 9 түрлүү өзгөчө инсандык сапаттарын белгилеген.

1. Адамгерчилик, гумандуулук жана ыймандуулук;
2. Жөнөкөй, жупуну, кичипейилдүүлүгү;
3. Эмгекчилдиги;
4. Тазалыгы, чынчылдыгы;

5. Адилет, калыс, кең пейилдиги;
6. Даанышмандыгы, акылмандыгы;
7. Чечен, шайырдыгы;
8. Өзүн-өзү ар тараптуу өстүрүп, тарбиялап туруусу, көп кырдуулугу;
9. Сырткы көрүнүшү, сымбаттуу, келишимдүүлүгү.

1.Адамгерчилик,гумандуулук жана ыймандуулук

И.Раззаков терең адамгерчиликтүү, кичипейил, ак көңүл, жайдары, сылык, зирек адам болгон. Ал өзүнүн айланасындагы иштеген адамдар катчы, айдоочулары, күзөтчүлөрүнүн ден соолугуна, үй-бүлөлүк абалдарына да көңүл буруп, жардам берип турган боорукер адам болгон. Муктаж болгон адамдарга жардам берип, кубаттаган. Аялы, кызы И.Раззаковдун боорукерлигин, иш билгилигин эскеришкенде: Кыш катуу суук болуп, кар калың жаап, малга тоют жетпей калганда койлорго боору ооруп, көзүнө жаш айланып калчу экен. Түнү менен уктабай, туш-тушка телефон чалып, вертолет, машиналар менен тиешелүү жерге тоют жеткиртип, койлорду аман алып калган учурлары да болгон.

2.Жөнөкөй, жупуну, кичипейилдүүлүгү. Өзүнө ар кандай маселелер менен кайрылып келген адамдарга өтө кичипейил мамиле жасап, ордунан туруп келип, учурашып, орундукка отургузуп анан өзү отурчу экен да алардын көйгөйлөрүн угуп, жакшы жагына чечип берчү экен. Ал ашыкча мүлк жыйнаганды жактырган эмес.

3.Эмгекчилдиги. Ал чаалыгып-чарчоону билбеген иштерман адам болгон. Билиминин, жөндөмдүүлүгүнүн баарын элдин турмушун жакшыртууга арнаган. Москвадагы Плеханов атындагы институттан инженер-экономист адистигин алып чыккан жана экономика илимдеринин кандидаты илимий даражасына ээ болгон.

4.Тазалыгы, чынчылдыгы. Бүгүнкү күнгө чейин И.Раззаковдун “Мен таза болсом, сен таза болсоң, коом таза болот” – деген сөзү эл арасында үлгү катары көп айтылат. И.Раззаков үчүн кытмырлык, ыпыластык, арам ойлуулук, текебердик, паракорлук, дүнүйөкордук, ээн ооздук, ичи тарлык жат нерсе болуп, ал жүрүм-туруму, жасаган иши, ой-пикир, ниети таза, чынчыл адам болгон.

5. Адилет, калыс, кең пейилдиги. Ар дайым калыстыктан жанбаган, калыс сүйлөгөн, өтө адилеттүү, принципалдуу, ак ниет, өз ишине жоопкерчиликтүү адам болгон.

6. Даанышмандыгы, акылмандыгы. И.Раззаков даанышман, акылман жетекчи катары көп жакшы иштерди жасаган. Ал Кыргызстанды жетектеп турганда Илимдер Академиясы, университет, Политехникалык институту ачылып, эл чарбасынын бардык тармактары жакшы жолго коюлган. Анын универсалдуу билимине көпчүлүк билимдүү замандаштары баа беришкен.

7. Чечен, шайырдыгы. И.Раззаков оратор адам болгон. Ал чогулуштарда сүйлөй турган сөздөрүнүн тезисин жазып алып, кээде гана ал блокнотуна көз салып коюп, элди карап сүйлөй бере турган. Анын сөздөрү учкундуу, көздөрү өткүр болуп, угуп отурган адамдар үчүн таасирлүү болгон. Раззаков өзүн угуп отурган адамдарды шыктандырып, алар кандай иш болсо да аткарууга белсенип калышчу.

8. Өзүн-өзү ар тараптуу өстүрүп, тарбиялап туруусу, көп кырдуулугу.

Раззаков өмүр бою өзүн тарбиялап, өстүргөн адам болгон. Ал өзүнүн абдан көп окугандыгын, колуна тийген орус, өзбек, тажик тилдериндеги адабияттардын баарын окуп, орус тилинде жазуу, сүйлөө, окуу чоң кыялдарынан болгонун эскерип, бир жылдын аралыгында көп нерсеге жетишкендигин айтып калчу экен. Ал өзбек, тажик, фарс, орус, араб тилдерин жакшы билип, эркин жазып, окуп сүйлөгөндүктөн Чыгыш адабиятынын жана Батыш адабиятынын көрүнүктүү үлгүлөрү менен тааныш болуп, алар аркылуу өзүн дайыма ар тараптуу өстүргөн.

9. Сырткы көрүнүшү, сымбаттуу, келишимдүүлүгү. “И.Раззаковдун өңү-келбети да келишимдүү, сымбаттуу жапалдаш бойлуу, көздөрү жанып турган, кара тору, маңдайы жарык, кыйгач мурун, куш тумшук, кашы кара, көздөрү өткүр, сүрдүү, сүйкүмдүү инсан”

болгон деп жазат Г.Мадаминов. Анын адамдарга мамилеси ушунчалык сыпайы, мээримдүү, кичипейил, жылуу-жумшак сүйлөгөн, улуу-кичүү менен бирдей сөз табыша билген адамгерчиликтүү адам болгон.

Дүйнө тарыхында өз эли үчүн өнүгүшүндө Россия үчүн Петр 1,Турция үчүн Мустафа Кемаль, кытай үчүн Ден Сяо Пин,Сингапур үчүн Ли Куан Ю кандай кызмат кылган болсо, И.Раззаков да кыргыз эли үчүн жогоруда айтылган улуу инсандардай үчүн кызмат кылган.

Пайдаланылган адабияттар:

1. И.Раззаков.Эмгектеринин тандалмасы.Б.,2010
2. Г.Мадаминов, И.Мадаминов. Исхак Раззаковдун инсандык жетекчилик өзгөчөлүгү. Б.,2020
3. Мадаминов Г.Холжураев Х.Исхак Раззаков.Бишкек,2000
4. Абдухамидова Б.Билим жолундагы өмүр.Бишкек,2013
5. Калилов К.Ишмер инсан.Бишкек,1995